

Fóti Péter: A hallgatás spirálja

július 31, 2016

Társadalmunk, ellentmondásos viszonyban van abban a kérdésben, hogy ki mikor és mibe szólhat bele. Egyfelől demokráciának nevezzük magunkat, mert minden állampolgárnak joga van részt venni a parlamenti és egyéb szavazásokon, másfelől nincs szavazati joguk a gyerekeknek, és az iskolában nincsenek is a parlamentekhez hasonló szervezetek, és nincsenek döntési jogkörű osztálygyűlések sem. A többség az iskolát nem a demokrácia terepének tekinti, illetve úgy tartja, hogy a gyerekek dolga a szavazati jog elérésig kimerül a tanulásban. Ebbe ugyan bele van értve minimális mértékben a tanulás a demokráciáról is, de annak gyakorlata semmiképp.

Elisabeth-Noell Neumann politológus asszony a *Spiral of Silence* (A hallgatás spirálja) c. könyvében úgy találta, hogy mindennek az a következménye, hogy a felnövő emberek inkább csöndben maradnak akkor, ha úgy érzik, hogy véleményük nem egyezik meg a többségi véleménnyel. Ebben az esetben az emberek azért maradnak inkább csöndben, mert félnek attól, hogy egyedül maradnak, vagy hátrányos megkülönböztetés éri őket.

Nyilván hiányzik tapasztalataik közül az a fontos érzés, hogy az ellentmondó véleményeket a többiek úgy fogják fel, hogy az építő jellegű. Kezdetektől úgy tekintenek az iskolában az ellentmondó véleményekre, mint ami romboló. Az iskola általában egyetlen véleményt ismer, és azt igazságként terjeszti. Az iskola azzal, hogy falai közül számúzi a demokratikus intézményeket, mint az osztály és iskolagyűlések, felelőssé válik abban, hogy a felnőtt társadalom leértékeli az ellentmondókat, és konstruktív tagok helyett kerékkötőknek látja őket. Innen már csak egy lépés vezet oda, hogy a

kerékkötőknek bélyegzettek valóban kerékkötők is legyenek. Ezzel bezárulnak a körök, és az iskola és a társadalom igazolást talál arra, hogy továbbra is elnyomja a kritikát.

Ezért heroikus mindazon tanárok sorsa, akik át akarják törni a hallgatás falait, és be akarják vezetni az iskolában a demokratikus intézményeket. Nemcsak arról van szó, hogy a tananyagba fokozott mértékben be kellene illeszteni azt, hogy miként érdemes konstruktív, kooperatív megbeszéléseket tartani, hanem arról is, hogy ezeket a gyakorlatban élesben is gyakorolni lehet és kell. Ezeken a megbeszéléseken el kell érni azt, hogy a hallgatás spirálja megtörjön és mindazok, akiknek kisebbségi véleménye van, azt konstruktív formában elő is tudják adni. Ehhez gyakran sokféle gátat át kell tudni törnie egy fiatalnak. Nemcsak a felnőtt társadalom többségi véleményét kell tudnia kritizálni, hanem gyakran a társak véleményét is.

Át kell törni azokon a gátakon, amik a felnőtt társadalom látszólagosan demokratikus intézményeit is megfertőztek. Egy egyetemi szenátusi ülésen gyakran azért van hallgatás fontos kérdésekről, mert a szenátus tagjai abban reménykednek, hogy egyszer majd a szenátus többsége őket is dékánnak, rektornak választja. Így kerülnek ki a demokratikus intézményekből a fontos döntések és titkos megbeszélések tárgyává. Ez a fajta demokrácia azonban nem érdemli már meg ezt a nevet.

Mindazok, akik ezt a fajta demokráciát jónak látják, egy hamis képet közvetítenek a gyerekeknek. Az igazi demokrácia ismertető jegye az, hogy a kérdések ott a nyilvános fórumokon, nyilvánosan megbeszélve kerülnek döntésre. Ezeken a nyilvános fórumokon elvárt és védett dolog a kritika, és a többség oda figyel a kisebbségre, és megfontolja annak javaslatait. Ennek így kellene lennie az iskolákban is!

A hallgatás spirálját azzal tudjuk megtörni, ha tanárként egyrészt meghallgatjuk az ellenvéleményeket, másrészt védjük azokat, akik mernek ilyen véleményeket kifejezni. Harmadrészt,

és ez az első kettővel azonosan fontos lépés: megteremtjük azokat a fórumokat, ahol ez a fajta beállítódás a norma. Csak így fogunk elérni oda, hogy az ellenvélemények segítsenek abban, hogy az osztály, iskola légköre javuljon, hogy ellenvélemények ne csak folyosói, iskolaudvari magánbeszélgetésekben hangozzanak el. Csak így juthatunk el oda, hogy az egyes gyerekek ne legyenek támadásoknak kitéve, ne váljanak sértetté, ha más véleményt hangoztatnak.

A változás lassú lesz, sokáig szükség lesz arra, hogy a tanár megvédje azokat, akik el merik mondani véleményüket. Egy tanár számára is furcsa lesz, ha egyszer észreveszi, hogy ő maga is kifejthet kisebbségi véleményt. A hallgatás spirálja mélyen belénk ivódott, és nehéz kimászni belőle.

Az igazság az iskolában is, a megbeszélések nyomán születik, és nem eleve előre adott. Az iskola és osztálygyűléseken nem csupán az iskolai magatartási kérdéseket beszélhetjük meg, hanem a közösség tagjai közötti problémákat. Ugyancsak sorra kerülhetnek a tanulást, tananyagot érintő kérdések is. Kiderülhet, hogy az iskola nem csupán egy hely lehet, ahol az igazságot hirdetik, hanem ahol az igazságot megbeszélések után megteremtik. Az igazságot, amely sohasem végleges, és csak akkor tűnik véglegesnek, ha korábban a hallgatás falait, a hallgatás spirálját engedik továbbra is rombolni.

Kapcsolódó oldalak:

- Fóti Péter: „A demokrácia nem magától értetődő, de nagyon erős” 1. rész 2. rész
- Jason Preater: A te demokratikus gyűlésed
- Fóti Péter: Demokratikus iskola – Demokratikus döntéshozatal